

כניסת שבת: 19:08

יציאת השבת: 20:15

לדעת ר"ת: 20:46

הזמנים הם לפי שעון קיץ

אורות וישעי

אבות ה'

הכרות ראש חודש סיון הבעל"ט המולד יהיה בליל שני 23:01 ו-4 חלקים ר"ח ביום שלישי

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה-050-4136465 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

עמרת פז

הגמ' בסוף מסכת מגילה אומרת שעזרא הסופר תיקן לישראל שיהיו קוראים קללות שבתורת כהנים קודם מתן תורה. פרשתנו פרשת בחקתי מכילה מ"ט קללות וכפי שרש"י מבאר לאורך כל הפרשה. שבע כפול שבע. פסוק אחד של נחמה נכנס בתוך התוכחה. פרק כ"ו פסוק מ"ב "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר". ואילו בהמשך: "והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה". פסוק זה לכאורה הוא פסוק תוכחה ומדוע נכנס הפסוק של נחמה באמצע פסוקי התוכחה?

יש שפירשו שגם הפסוק "והארץ תעזב", הוא בבחינת נחמה שהגם שבני ישראל יהיו בגלות מכל מקום הארץ תשאר שממה ואף אחד מאומות העולם לא יצליח ליישב אותה והיא תשאר שממה כל זמן שישראל בגלות, כפי שחזינו לפני כשבעים שנים, שכמעט והארץ היתה עזובה לחלוטין, הגוים לא בנו ולא הקימו שום דבר שישנה את העובדה שארץ ישראל שייכת לעם ישראל, ההפך הזניחו אותה, כרצון ה' בפרשתנו, "והארץ תעזב", ותהלות לה' שכיום ארץ ישראל פורחת ועולה, וקול התור, אש התורה הגיעה לממדים גדולים ועצומים, למרות כל ההתנגדויות מביית ומחוץ. נחזור לענינו שעסקנו בתחילה, שפשטות התיבות "והארץ תעזב" אפשר לומר שפסוק זה הוא תוכחה.

אמנם, יש עלינו עוד להקשות מדוע סדר האבות הוזכר בצורה הפוכה: יעקב לפני יצחק וכו'.

ונקדים את דברי התוספות (ד"ה ושמואל) ע"פ הגמ' בשבת (נה.) אע"פ שזכות אבות תמה, ברית אבות לא תמה. בספרים הקדושים ביארו ששלשת עמודי העולם הם כנגד ג' אבות. עמוד החסד הוא אברהם, יצחק הוא עמוד העבודה ועמוד התורה הוא יעקב. זכות אבות שהזכירה הגמ' הם הזכויות בגין מעשיהם הטובים של האבות. ואף אם ח"ו הם תמו עדיין נותרה הברית שה' הבטיח להם דהיינו אף בלי מעשים טובים ה' לא יפר את בריתו שהבטיח לאבות.

אם כן יוצא לנו שזוהי כוונת הכתוב "וזכרתי את בריתי יעקב" זוהי זכות התורה שהיא מגינה ומצילה ולכן הכתוב פותח בזכות יעקב שהיא הקודמת שהרי זכות התורה היא המעולה שבזכויות. ואף אם ח"ו אין לנו זכות של תורה ה' יזכור את ברית יצחק שהיא העבודה וכיום שאין בית המקדש זוהי התפלה. ואם גם זה תם, יזכור לנו ה' את זכות אברהם שהיא החסד, כי הרי יש אנשים שמקיימים מעשה חסד אף שאינם שומרים תורה ומצוות. ומסיים הכתוב שאם חלילה תמו כל שלשת זכויות הללו ואין כל זכות, ה' לא יזנח ח"ו את עם ישראל "והארץ אזכור". ה' יזכור את הברית שהבטיח לאברהם "לזרעך אתן את הארץ הזאת".

ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כו, ד)

תיבת 'גשמיכם' לכאורה טעונה ביאור, שכן מה שייך לייחס את הגשם לאנשים. וי"ל, ע"פ מה שאמרו בגמרא (ר"ה יז): הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים לבסוף חזרו בהן, להוסיף עליהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן בזמנן על הארץ הצריכה להן הכל לפי הארץ. היינו, שבדבר זה ה' יוריד הגשם בזמנן וגם המעט יספיק להם. וזהו שאמר כאן הכתוב "אם בחוקותי תלכו", או אז "ונתתי גשמיכם", כלומר גשמים שלכם היינו שנפסק לכם בחובתכם, וכמבואר שגם פרשה זו נאמרה להם בעת שישראל חייבים (ראה רש"י לעיל פסוק א), ומבאר התוספת ברכה, כי אם תעשו תשובה או אז אתן את מעט הגשמים שנפסק לכם 'בעתם', היינו בעת שהאדמה צריכה להם.

ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד (כו, כו)

פירש רש"י מחוסר עצים. ידועה התמיהה מנין לו לרש"י דבר זה, ומה לחוסר עצים לקללות התוכחה.

ואפשר לבאר ע"פ שיטת ר' יהודה (פסחים לז): שלחם שנתבשל קודם אפייתו פטור מחיוב הפרשת חלה, מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד", לחם האפוי בתנור אחד קרוי לחם ושאינן אפוי בתנור אחד אין קרוי לחם. כלומר דוקא לחם האפוי באותו תנור הוא זה החייב בחלה אך לא כשנתבשל מעיקרא במקום אחד ואח"כ נאפה בתנור זה.

נמצא לפי זה שמאחר שיצטרכו לאפות "בתנור אחד" כנאמר בפסוק הרי יתחייבו בהפרשת חלה, וזאת למרות הרעב העצום שישורו אז. וזה שהוקשה לו לרש"י כיון ששרויים הם ברעב עצום, הרי יכולים הם לבשל כל לחם בטרם אפייתו, שאז ייפטרו מחיוב הפרשת חלה ויריחו עכ"פ תוספת זו לבצקם. לכן פירש רש"י "מחוסר עצים", שכה רב יהיה מחסור זה עד שלא יהא בהם די גם לבישול וגם לאפיה. נמצא שיש כאן עצומה בתוספת לרעב שפוקדם, יאלצו לאפות לחמם בתנור אחד ועוד יתחייבו להפריש מבצקם בעבור "חלה".

ראשי אבות - פרק אבות

פרק ה' משנה ז'

שבעה דברים בגלם וְשֶׁעָרָה בְּתָכֶם כו'. בעל תפארת ישראל מקשה על מאמרם ז"ל "שבעה דברים בגלם וכו' הרי לכתחילה יש לומר תחילה שבעה דברים בחכם ולאחר מכן שבעה בגלם, וכידוע ע"פ תהלים (קט, קל) "פתח דברך יאיר", דהיינו שלעולם צריך להתחיל בדבר טוב (כמו בקריאת התורה וכו'). ומקשה עוד, מדוע התנא פירש רק את המעלות של החכם ואינו מפרש בענין הגולם כלל? ומתרץ כדרכו כי הגולם הראשון הוא במעלה יתירה מן החכם, כי החכם הוא שיש בו כל אלו המעלות רק שידוע בעצמותו שהוא "חכם" עם כל אלו המעלות והוא נחשב בעיניו לרוב חכמתו, והוא כמתהלל ברוב חכמתו, וגם חכם בגימטריא חיי"ם, רוצה לומר שהוא יודע שהוא חי עם כל המעשים אשר יעשה. מה שאין כן זה הגולם אינו כן, גלם גימטריא חכמה, על דרך והחכמה תחיה את בעליה (קהלת ז, יב), מכאן צריך לומר שבכל מעשיו אשר יעשה (הגולם) ועם כל המדות יודע שאינו עושה מעצמו ומכחו מאומה, כי אם בקבלת הכח והחכמה מן הבורא ית"ש, ונחשב בעיניו לגולם שאין בו דעת ושכל כלל, לכן הקדים התנא את הגולם, ודו"ק.

(אריג פז - אבות כת"י)

הליכות מלכי

מעשר כספים

שאלה: אודות אלו הנוהגים לתת בכל חודש מעשר כספים מכל הרווחים שלהם, האם הם רשאים לנכות מהמעשר את הוצאות כלכלת בניהם ובנותיהם הגדולים אשר בבית.

תשובה: הנה שורש השאלה, הוא לפי מה שמבואר בגמרא ובפוסקים, כי מצד הדין אין חיוב על האדם לזון את בניו ובנותיו שהם יותר מגיל שש שנים, ואין החיוב לזון את בניו מעל גיל זה, אלא מדין צדקה, כי הקרוב קרוב קודם, והואיל וכל אדם חייב במצוות צדקה, ממילא עליו לזון את בניו ובנותיו. אך אם אין לו במה לזון אותם, אינו חייב במזונותיהם מן הדין.

ולפיכך אמרו בגמרא במסכת כתובות (דף נ.), על מה שנאמר בתהלים "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת", וכי אפשר לעשות צדקה בכל רגע ורגע?, אלא דרשו רבותינו שבעיר יבנה, זה הזן את בניו ובנותיו שהם קטנים. כלומר, מי שזן את בניו ובנותיו הקטנים שהם מעל גיל שש שנים, אף שאינו חייב מן הדין לזונם, הרי הוא מקיים מצוות צדקה בכך שהוא זן אותם. וכן כתב רבנו הרמב"ם (פ"י מה' מתנות עניים), שהנותן מזונות בניו ובנותיו שאינו חייב מן הדין במזונותיהם, כדי ללמד אותם תורה ולהדריכם בדרך ישרה, הרי זה בכלל מצוות צדקה.

ולכן כתב המהר"ם מרוטנבורג בתשובה, שיש להקל גם כן לענין מעשר כספים, שיהא רשאי כל אדם לנכות את הוצאות בניו ובנותיו שהם מעל גיל שש, שהרי הוא מקיים בזה מצוות צדקה. ואף שהגאון חיד"א כתב לחלוק על המהר"ם מרוטנבורג, משום שעל פי הקבלה יש חיוב גמור במצוות מעשר כספים דווקא. ועוד שמבואר בפוסקים שדוקא מצוה שלא היתה יכולת לקיימה מבלעדי מצוות מעשר, מותר לקיימה ממעות מעשר, אבל דבר שהיה נעשה גם בלאו הכי, כגון מזונות בניו ובנותיו, אין להשתמש במעות מעשר לצורך אותו הדבר. אולם מרן הרב שליט"א כתב לחלוק על דברי מרן חיד"א בזה, והעלה שהעיקר להלכה כדעת המהר"ם מרוטנבורג, שמותר להשתמש במעות מעשר לצורך מזונות בניו ובנותיו, ואף שכיום על פי תקנות הרבנות הראשית לישראל חייב כל אדם לזון את ילדיו עד גיל חמש עשרה שנים, מכל מקום אין זה מונע ממנו לתת מעות אלו ממעות מעשר. אולם מי שנהג כבר לתת מעשר כספים, נכון שיעשה "התרת נדרים" בפני שלשה על מה שנהג עד כה שלא להשתמש במעות אלו לצורך מזונות ילדיו, ומעתה ואילך יתנה בפירוש שהוא נותן ממעות מעשר גם לצרכים אלו.

ולסיכום, הנהוג לתת מעשר כספים, רשאי לנכות מדמי המעשר את הוצאות בניו ובנותיו שהם למעלה מגיל שש שנים. ומכל מקום מי שנהג עד כה לתת מעשר כספים אך ורק לעניינים אחרים, מה טוב שיעשה התרת נדרים על מה נהג עד כה לתת מעשר לצדקה ממש, ומעתה יוכל לתת ממעות המעשר לצרכי ילדיו. ופשוט שכל זה הוא דוקא במי שמחנך את ילדיו על ברכי התורה ממש, שאז יש מקום לומר שמקיים בזה מצוות צדקה, אבל אם בניו לומדים במוסדות שאינם של תורה וכיוצא בזה, אי אפשר להחשיב הוצאה כזו כמצוות צדקה כלל. ומי שחננו ה' ויש לו לתת מעות לצדקה מלבד הוצאות בניו ביתו, יאחז צדיק דרכו לתת כל המעשר לעניים ולבאינים ולעמלי תורה ולישיבות הקדושות. ועת חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאושר.

קומי אורי- סיפור לשבת

ידוע ומפורסם בחכמתו העצומה הגה"צ רבי אפרים כהן ז"ע, ששימש בקודש כגבאי והחזן של ישיבת "פורת יוסף" בעיר העתיקה, אשר נמנה מתלמידי מרן ג"ע רבנו יוסף חיים ז"ע, שיום אחד פגש הגר"א כהן באיש כבן שלושים, שזוכרו עוד בנערותו כאשר היה מגיע לבית כנסת ולסלסל בקולו את מזמורי השבת, ומזה תקופה ארוכה נעדר מהמניין.

"מה שלומך?" פנה אליו הרב בפנים צוהלות, "מוזמן לא ראתי אותך בבית הכנסת ולא זכיתי ליהנות מקולך הערב.."

הרב שם לבו לכך שהאיש נבון מפנייתו והוסיף:

"אם אתה רוצה לספר לי דבר מה, נא ספר..."

"כבוד הרב", אמר האיש, "אני מתגעגע באמת לבית הכנסת, אך איני יכול לבוא".

"מדוע?" שאל הרב.

"לא נעים לי לספר לך, אבל אני מעשן בשבת..." , אמר כשהוא מתחרט על דבריו.

"כמה סיגריות אתה מעשן מדי יום?" שאל הרב ללא היסוס.

"קופסה, כלומר עשרים סיגריות", השיב האיש.

"האם תוכל לעשן השבת רק 19 סיגריות?" שאל הרב.

"19 סיגריות? מה בעיניה?!", ענה האיש, שמח על הצעתו המתחשבת של הרב.

"אם כך, בוא השבת לבית הכנסת", סיכם הרב את שיחתם.

באותו יום שישי הגיע האיש בשעות הצהריים לביתו, וסיפר לאשתו המופתעת שהקדים לבוא כדי להתכונן לשבת, שהרי בערב הוא מתכונן ללכת לבית הכנסת בגלל הזמנת הרב המקובל. הוא התקלח, לבש חולצה לבנה וחליפה, הניח כיפה על ראשו ויצא מפתח ביתו.

בעודו שליו ונינוח הציט סיגריה והחל לצעוד לעבר בית הכנסת. לפתע נזכר בהבטחתו לרב, והחליט להחזיר את קופסת הסיגריות והמציט לביתו. "לא יפה", אמר לעצמו, "ללכת בשבת לבית הכנסת עם קופסת סיגריות ומציט בכיס. ממילא הבטחתי לרב שאעשן סיגריה אחת פחות. הסיגריה הזו תחכה לי לאחר התפילה..."

בבית הכנסת כל המתפללים זכרו אותו, פנו אליו בלבביות ושאלו לשלמו. השליח ציבור ניגש לעמוד והחלה התפילה. לאחר ניגון או שניים, האיש נכנס לאווירה והחל להנעים בקולו בניגוני השבת, ממש כמו פעם. כשהסתיימה התפילה, כולם לחצו את ידו, ברכו אותו בברכת "שבת שלום", והוא שב לביתו במצב רוח מרומם.

כשהגיע לביתו, מיד פנה לקחת סיגריה, שכה הייתה חסרה לו במשך התפילה. בעודו מחפש את החפיסה, פנה לאשתו והציע לה לשנות ממנהגם ולקדש על היין. הוא שלף סיגריה מהחפיסה, ואז ראה את אשתו מהנהנת בחיוב להצעתו ואפילו פורסת מפה צחורה על השלחן. "רגע", אמר לעצמו "אמתן עם הסיגריה אחרי הקידוש". בני המשפחה הסבו לשולחן השבת החגיגי שנערך לפתע.

לאחר הסעודה הדשנה, כאשר הוגש הקפה השחור, פנה שוב לקחת סיגריה, אבל אז נזכר בזמירות שבת. הוא פתח ברינה והניח שוב לסיגריה. כאשר סיימו וקמו מהשלחן, לקח שוב סיגריה לידו, אבל אז חשב לעצמו: "לא עישנתי כל הערב, ובכל זאת נהנית. ממילא מאוחר כעת, אלך לישון ומחר בבוקר אחזור לעשן כרגיל".

בבוקר, בעוד עיניו עצומות, הושיט את ידו וחיפש את הסיגריה הראשונה של הבוקר. הסיגריות לא היו במקומן הקבוע על השידה, היות ולא עישן בלילה, ועודו תוהה היכן החפיסה, והנה נזכר בליל השבת המענג שהיה לו אתמול בבית הכנסת ונמשך בביתו. הוא העלה חיוך על שפתיו ושאל את עצמו: "אם כל כך נהנית בלילה, למה שלא אלך גם הבוקר לבית הכנסת?!" הוא קם בזריזות, התלבש בבגדיו החגיגיים והלך לבית הכנסת. בדרכו, הכניס את היד לכיס החולצה על מנת לקחת סיגריה, ואז נזכר שהחפיסה נותרה בביתו. הוא פנה לשוב לאחור, ואז מלמל לעצמו "הרי אני בדרך לבית הכנסת. אחזור מהתפילה ואז אעשן..."

כאשר חזר המתין עד הקידוש, ואחרי הקידוש ברך 'המוציא', אכל עם בני ביתו, ושר זמירות שבת.

לאחר מכן נח על יצועו, כשהתעורר הלך להתפלל מנחה, ואחר כך פרס מפה לסעודה שלישית. כך עברה לה השבת, לאחר ההבדלה, ניגש האיש לרב אפרים כהן ואמר:

"תודה לך, כבוד הרב. נהנית מאוד מהשבת, ולא תאמין- לא עישנתי אפילו סיגריה אחת!"

הגר"א כהן קרץ אליו בעינו כיודע דבר...

ד"ת לע"נ הגה"צ רבי שמעון גבאי בן רחל, הגה"ק רבי נסים פרץ בן סוליקה זצ"ל

לע"נ ר' מרדכי ניזרי בן סוליקה ז"ל

נתרם על ידי המשפחה